

İTTİFAK SİSTEMİNİN VE MİLLETVEKİLİ SAYISININ ARTMASININ TEMSİLDE ADALETE ETKİSİ

*Impact of Electoral Alliance System and Increase in the Number of Members
of Parliament on the Fairness in Representation*

İbrahim YILMAZ*

Özet

24 Haziran 2018 tarihinde yapılan 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri, 1995-2015 tarihleri arasında gerçekleşmiş olan 7 milletvekili genel seçimlerinden en temelde iki bakımdan farklılaşmaktadır. Bunlardan ilki seçilecek olan milletvekili sayısı bakımındandır. İkincisi ise siyasi partilerin seçim ittifakı yaparak milletvekili genel seçimine katılabilecek olmaları hususudur. 16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleşen Anayasa değişikliği referandumunun kabulü ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısı 550'den 600'e yükselmiştir. Kamuoyunda ittifak yasası olarak da bilinen 13.3.2018 tarih ve 7102 sayılı Kanunla, getirilen değişikliklerle siyasi partilerin ittifak yaparak milletvekili genel seçimlerine katılmasının hukuki yolu açılmıştır. Bu çalışma 2018 öncesinde gerçekleşen bu iki değişikliğin temsilde adalet üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu iki değişikliğin temsilde adalete olan etkisi Gallagher orantısızlık derecesi temelinde ele alınacaktır. Bu bağlamda, çalışma ilk olarak 2018 genel seçimleri sonucu oluşan Gallagher orantısızlık derecesini, eğer milletvekili sayısı 550 olsaydı oluşacak olan orantısızlık derecesiyle mukayese etmektedir. Benzer şekilde 2018 seçimleri sonucu oluşan Gallagher orantısızlık derecesi eğer ittifak sistemi olmasaydı oluşacak olan orantısızlık derecesiyle karşılaştırılmaktadır. Sonuçlar hem milletvekili sayısının artmasının hem de ittifak sisteminin, 2018 milletvekili genel seçimlerinde temsilde adaleti artırıcı mahiyette olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Temsilde Adalet, İttifak Sistemi, 7102 Sayılı Kanun, 2018 Milletvekili Genel Seçimleri,

Abstract

General election held in 24 June 2018 is different at least in two ways from the former 7 general elections held between 1995-2015, in Turkey. Firstly the number of members of parliament is different. Secondly there is a difference in terms of establishing an electoral alliance. The number of members of parliament increased from 550 to 600

> Bu makale Etik Kurul İznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee Permission.

> Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 26.08.2021

> Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 02.03.2022

* Dr. Öğr. Üyesi, Samsun Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı, ibrahim.yilmaz@samsun.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-6081-6648>.

with the approval of constitutional referendum held in 16 April 2017. Amendments, in general known as the alliance system (the statute date 13.03.2018 and number 7102), enable the political parties to establish a legal electoral alliance, before the general elections. These two important amendments made before 2018 is likely to impact the fair representation (proportionality of seats to votes) of political parties. The aim of this paper is to analyze the impact of these amendments on the fairness in representation taking the Gallagher index into consideration. In this respect, paper compares the Gallagher index of 2018 general election which, 600 members of parliament were elected, with the Gallagher index of 2018 election result if 550 members of parliament were elected. Similarly paper compares the proportionality of seats to votes ratio of 2018 general election with the election result of 2018 if there were no electoral alliance. Paper concludes that both amendments, increase number of parliament members and the electoral alliance system has a positive impact on the fairness in representation.

Keywords: Fairness in Representation, Electoral Alliance, the Statute Date 13.03.2018 and Number 7102, 2018 General Elections

GİRİŞ

Günümüz modern temsili demokrasi anlayışının en temel kurumlarından biri seçimdir. Demokratik bir toplumun varlığı için zorunlu olan ama yeterli olmayan seçim, kanun koymak ve yönetmek için, adaylar arasında yapılan bir tercih olarak tanımlanabilir¹. Halk adına belli bir süre karar alacak temsilcilerin belirlenmesi için yapılan seçimler çoğunlukçu sistem, nispi temsil sistemi ve karma sistem olmak üzere üçe ayrılırlar². Donald L. Horowitz'e göre seçim sistemi birbiri ile karşılıklı uyum içerisinde olan veya olmayan altı farklı amaca sahiptir³. Bunlar içerisinde temsilde adalet olarak ifade edilebilecek olan, partilerin meclisteki sandalye dağılımı ile seçimde aldıkları oy oranları arasındaki orantı, seçim sisteminin amaçları içerisinde yer almaktadır⁴. Yakın zamanda yapılan çalışmalardan biri, farklı seçim sistemlerinin uygulandığı, Avusturya, İngiltere, İrlanda ve İsviçre'de, seçmenlerin temsilde adaleti

¹ Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku (Genel Esaslar)*, (23. Baskı, Beta Yayıncılık 2019) 300.

² Seçim sistemleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Ömer Anayurt, *Anayasa Hukuku Genel Kısım (Temel İlkeler, Kavramlar ve Kurumlar)*, (2. Baskı, Seçkin 2019) 547; Hasan Tahsin Fendoğlu, *Anayasa Hukuku*, (7. Baskı, Yetkin Yayınları 2019) 353; İbrahim Ö. Kaboğlu, *Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar)*, (14. Baskı, Legal Yayıncılık 2019) 207; Şeref İba, *Anayasa Hukuku (Genel Esaslar)*, (3. Baskı, Turhan Kitabevi Yayınları, 2017) 180; Hasan Tunç, *Anayasa Hukuku Genel Esaslar (Ders Kitabı)* (2. Baskı, Gazi Kitabevi, 2019) 131; Yasin Aydoğdu, *Seçim Sistemleri ve Türkiye*, (1. Baskı, Adalet, 2015) 40.

³ Donald L. Horowitz, seçim sistemlerinin ilk anda akla gelebilecek altı amacı olduğunu ifade eder. Yazara göre bu amaçlar; 1) meclisteki sandalye dağılımının oy dağılımına orantılı olması, 2) seçmenlere karşı sorumlu hissetme, 3) uzun ömürlü hükümet, 4) "Condorcet kazananı"nın zaferi, 5) etnik ve dini gruplar arası uzlaşma, 6) azınlıkların parlamentoda yer alması. Donald L. Horowitz, 'Electoral Systems: A Primer for Decision Makers' [2003] 14(4) Journal of Democracy 115, 116.

⁴ Horowitz (n ...) 116

oldukça önemsediklerini ortaya koymaktadır⁵. Bu ülkelerde hem büyük hem de küçük partilere oy veren seçmenler, oy oranı ile sandalye dağılımı arasında orantısızlık olmasını adaletli bulmamaktadır⁶.

Türkiye’de yakın zamanda seçim sisteminde getirilen iki önemli değişiklik; *ittifak sistemi ve milletvekili sayısının artması*, temsilde adaleti etkileme niteliğine sahiptir. Şöyle ki bu değişikliklerin neler olduğuna bakacak olursak, 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi, 1995-2015 tarihleri arasında yapılan 7 milletvekili genel seçimlerinden en aziki noktada farklılaşmaktadır. İlk olarak seçilecek milletvekili sayısı bakımından, ikinci olarak ise siyasi partilerin hukuki olarak ittifak⁷ yapabilmeleri bakımındandır. 16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleşen Anayasa değişikliği referandumunun kabul edilmesiyle birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) üye tam sayısı 550’den 600’e çıkmıştır. Bununla birlikte kamuoyunda *ittifak yasası* olarak da bilinen⁸ 7102 sayılı *Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*’un⁹ 16 Mart 2018 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmesiyle birlikte seçim ittifakları hukuki olarak formel bir nitelik kazanmıştır. Yapılan bu değişiklikler Türkiye’de seçim sistemi olarak uygulanan ülke barajlı nispi temsil seçim sistemini ortadan kaldırmamıştır. Bununla beraberinde, bu değişikliklerin nispi temsil sisteminin amaçlarından olan temsilde adalet üzerinde, özellikle seçim barajının küçük partiler tarafından ittifak kurularak aşılmasına olanak sağlamasından ötürü, etkileri olduğu ileri sürülebilir.

Alan yazınına baktığımızda, Türkiye’de uygulanan seçim sistemleri ile ilgili çok sayıda çalışmanın yer aldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar genellikle tarihsel süreç içerisinde Türkiye’de uygulanan seçim sistemlerini¹⁰,

⁵ Carolina Plescia, Andre Blais ve John Högstöm, ‘Do People Want a ‘Fairer’ Electoral System? An Experimental Study in Four Countries’ [2020] 59(4) European Journal of Political Research 733.

⁶ Plescia, Blais / Högstöm (n 2) 733

⁷ 1946-2018 yılları arasında yapılan Milletvekili Genel Seçimlerinde ittifak arayışları olmuş fakat bunların bir kısmı çeşitli gerekçelerle kurulamamış bir kısmı ise partilerin farklı siyasi parti listelerinden aday gösterme yoluyla gerçekleşmiştir. Çok partili siyasal hayata geçildiği tarihten günümüze milletvekili genel seçimlerinde kurulan ve kurulamayan ittifaklar için bkz. Emre Savut, ‘Geçmişten Bugüne Türkiye Siyasetinde Seçim İttifakları: Tercih mi? Zorunluluk mu?’ [2020] 39 Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 33, 38.

⁸ Savut (n 7) 33, 41.

⁹ RG., 16.3.2018, S. 30362.

¹⁰ I. Meşrutiyet’ten 12 Eylül 1980’e kadar olan süreçte Türkiye’de uygulanan seçim mevzuatı hakkında bkz. Murat Güvenir ‘Seçim Sistemleri ve Ülkemizdeki Uygulama’ [1982] 37(1) Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 215, 229; Ergun Özbudun, ‘Seçim Sistemleri ve Türkiye’ [1995] 44(1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 521, 528; Necmi Yüzbaşıoğlu, ‘Türkiye’de Uygulanan Seçim Sistemleri ve Bunlara İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Nasıl Bir Seçim Sistemi’ [1996] 55(1-2) İstanbul Üniversitesi

temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerinin önemini¹¹, seçim sistemlerinin temsilde adalet ve yönetimde istikrar bakımından değerlendirilmesini¹², ülke seçim barajının temsilde adalet ve yönetimde istikrar bakımından değerlendirilmesini¹³, seçim sistemi tercihinin misyon boyutu ve Türk demokrasisi üzerine etkisini¹⁴ ve Türkiye’de uygulanan seçim sistemleri ile siyasi parti sistemi arasındaki ilişkiyi¹⁵ konu edinmektedir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçildikten sonra Türkiye’de seçim sistemleri ile ilgili yapılan çalışmalar ise daha çok seçim ittifakları¹⁶ ve temsilde adalet ilkesi¹⁷ üzerine yoğunlaşmaktadır. Türkiye’deki hükümet sistemi

Hukuk Fakültesi Mecmuası, 103; Kenan Olgun, ‘Türkiye’de Cumhuriyetin İlanından 1950’ye Genel Seçim Uygulamaları’ [2011] 27(79) Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi 1.; Şükrü Nişancı, Abdülkadir Özdemir, ‘Dünyada Uygulanan Seçim Sistemleri Işığında Türkiye için Alternatif Seçim Sistemi Önerileri’ [2017] 21(2) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 723, 729.

- ¹¹ Temsilde adalet ilkesinin demokrasi, yönetimde istikrar ilkesinin ise yürütme açısından önemli olduğu görüşü için bkz. Sinan Kılıçoğlu, ‘1982 Anayasası’nın Bir İmkânsız: “Temsilde Adalet ve Yönetimde İstikrar” İlkesi’ [2016] 20(3-4) Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1, 6.
- ¹² Erol Tuncer, ‘Türkiye’de Seçim Uygulamaları/Sorunları Işığında Temsilde Adalet-Yönetimde İstikrar İlkelerinin İşlevselliği’ [2006] 22(1) Anayasa Yargısı, 167.; Nihat Bulut, ‘Temsilde Adalet – Yönetimde İstikrar İkilemi Bağlamında 12 Haziran 2011 Seçimleri’ [2010] 14(3-4) Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1.
- ¹³ Mesut Aydın, ‘Türkiye’de 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanununda Öngörülen Ülke Seçim Barajının ‘Temsilde Adalet’ ve ‘Yönetimde İstikrar’ İlkeleri ile Uyumu’ [2016] 20(1-2) Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 27.;
- ¹⁴ Mehmet Ö. Alkan, ‘Türkiye’de Seçim Sistemi Tercihinin Misyon Boyutu ve Demokratik Gelişime Etkileri’ [2006] 22(1) Anayasa Yargısı, 133, 135.
- ¹⁵ İbrahim Yılmaz, ‘Seçim Sistemlerinin Etkin Parti Sayısı ve Orantısızlık Derecesine Etkisi: Türkiye Örneği, 1950-2018’ [2020] 491 Türk İdare Dergisi, 337.
- ¹⁶ Betül Aydoğan Ünal, ‘Türkiye’nin Yeni Sisteminde Seçim Öncesi İttifaklar’ [2019] 10(2) Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 321.; Taylan Barın, ‘Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Temsilde Adalet İlkesi ve “Seçim İttifakı” Düzenlemesinin Değerlendirilmesi’ [2019] 1, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, 1; Çağrı D. Çolak, ‘Seçim İttifakı Sisteminin 2018 Milletvekili Genel Seçimlerine Etkileri’ [2020] 15(2) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 719.; Türkmen Göksel, Yetkin Çınar, Sefullah Yürük, ‘İttifaklı Seçim Sistemi ve Sandalye Dağıtım Mekanizmalarının Temsilde Adalet Açısından Sayısal Analizi: Türkiye Örneği’ [2018] 13(14) Electronic Turkish Studies, 99.; Çok partili siyasal hayata geçildiği andan günümüze kadar olan genel ve yerel seçimlerde yapılan ittifakların *zorunluluk* ve *tercih* kavramları üzerinden incelenmesi için bkz. Savut (n 7) 33.
- ¹⁷ Battal Yılmaz, ‘Türkiye’de Güncel Dar ve Daraltılmış Bölge Bağlamında Seçim Sistemi Tartışmaları’ [2020] 21(2) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 421. Batuhan Ustabulut, ‘Temsilde Adalet ve Yönetimde İstikrar İlkeleri Çerçevesinde Türkiye’de Ülke Seçim Barajı Uygulaması’ [2018] 5(18) İnsan ve İnsan 341.; Furkan Çirkin, ‘Temsilde Adalet İlkesi Açısından genel Seçimlerde İttifak’ [2019] 5(2) Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 433; Barın (n 16) 1.; Göksel, Çınar / Yürük (n 16) 99.

değişikliği sonrasında, seçim sistemleri ile ilgili yapılan çalışmaların önemli bir kısmında, ittifak sisteminin, anayasal ilke olan temsilde adalet ilkesi üzerinde etkisine odaklanılmıştır. İttifak sisteminin hem temsilde adaleti artırıcı hem de azaltıcı olma ihtimali üzerinde durulmuştur. İttifak yasaının, küçük partilerin meclise girmelerine olanak sağlaması açısından, ilk bakışta temsilde adaleti sağlaması olumlu gözükmeyle beraber, seçmenlerin oylarının sandalyeye dönüştürülmesinde ülkemizde kullanılan d'Hondt sisteminin en fazla oy alan parti lehine sonuç doğurması¹⁸ sebebiyle, ittifak sistemi en fazla oy alan ittifakın aşkın temsil¹⁹ edilmesine olanak sağlayabileceği ileri sürülmüştür²⁰. Bununla birlikte, bu durumun ittifak içerisinde yer almayan partinin eksik temsiline²¹ yol açabileceği dile getirilmiştir²². Bu sebeple, ittifak sisteminin temsilde adaleti zedeleyebilecek sonuçlar çıkarmasının da mümkün olduğu üzerinde durulmuştur²³. İttifak sisteminin siyasi partilerin parlamentoda elde ettiği sandalye sayısına etki ettiği ileri sürülmüş ve bu doğrultuda 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçları ittifak olmasaydı partilerin çıkaracakları milletvekili sayısı ne olurdu sorusuna cevap aranmıştır²⁴. Ayrıca, oyların sandalyeye dönüştürülmesinde, mevcut seçim sistemi Türkiye'deki partilerin hipotetik olarak belirlenen oy oranları üzerinden farklı dağıtım metotları ile mukayese edilerek ittifak sistemi temsilde adalet bağlamında incelenmiştir²⁵.

Hükümet sistemi değişikliği, seçim sistemini de tartışılır hale getirmiş ve yapılan çalışmalarda, aksi yönde görüşler ileri sürülmekle birlikte²⁶, genellikle temsilde adalet ilkesinin öncelenmesi gerektiği bunun için de temsilde adalet

¹⁸ Teziç (n 1) 353

¹⁹ Bir siyasi partinin yasama meclisi sandalye oranı, seçimde elde ettiği oy oranından yüksekse aşkın temsil söz konusudur. Aşkın temsil kavramı için bkz. Tuncer, (n 12) 168.

²⁰ Çirkin (n 17) 433

²¹ Bir siyasi partinin yasama meclisi sandalye oranı, seçimde elde ettiği oy oranından düşükse eksik temsil söz konusudur. Eksik temsil kavramı için bkz. Tuncer, (n 12) 168.

²² Çirkin (n 17) 444

²³ Çirkin (n 17) 433

²⁴ 24 Haziran 2018 tarihinde gerçekleşen Milletvekili Genel Seçimlerinde İttifak Sistemi geçerli olmasaydı partilerin seçim çevrelerinden çıkaracakları milletvekili sayıları için bkz. Çolak (n 16) 735.

²⁵ Göksel, Çınar ve Yürük (n 16) 99.

²⁶ Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişle birlikte, temsilde adaletten ziyade yönetimde istikrarı önceleyen bundan ötürü dar bölgeli ya da daraltılmış bölge seçim önerisinde bulunan görüşler için bkz. Adnan Küçük, Yasin Aydoğdu 'Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Milletvekili Seçim Sistemi Önerileri' [2018] 23(90) Liberal Düşünce Dergisi, 7, 23.; Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişle birlikte Türkiye'de yönetimde istikrarı esas alan dar bölgeli çoğunluk sisteminin uygulanması gerektiği ve bu sistemin daha demokratik olduğu hakkındaki görüşler için bkz. Abdülkadir Yıldız, 'Seçim Sistemleri ve Türkiye'de Milletvekili Seçim Sistemine İlişkin Bir Öneri' [2018] 26(3) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 113, 139.

anlayışı ile uyuşmayan dar bölge ya da daraltılmış bölge seçim sistemi uygulamasına geçilmemesi gerektiği²⁷ ileri sürülmüştür. Buna ek olarak, yüzde onluk ülke seçim barajının temsilde adalet anlayışı ile uyuşmadığı²⁸ ve buna istinaden kaldırılmasının gerekliliği vurgulanmıştır²⁹. Buna ek olarak, Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin yürürlüğe girmesiyle birlikte yönetimde istikrar ilkesinin garanti edilmiş olduğu bundan ötürü seçim kanunlarında yapılacak değişikliklerde temsilde adalet ilkesine öncelik verilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır³⁰. Benzer şekilde, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle birlikte yürütmenin yasama organından çıkmaması ve yürütme organının yasama organına karşı siyaseten sorumlu olmaması hasebiyle, getirilen ittifak sisteminin temsilde adalet ilkesi bağlamında ele alınmasının daha faydalı olacağı belirtilmiştir³¹.

Bu çalışma alan yazınında var olan Türkiye'deki seçim sistemlerinin temsilde adalet ilkesi bakımından değerlendirilmesi ile ilgili olmakla beraber, yukarıda sözü edilen çalışmalardan iki bakımdan farklıdır. İlk olarak ittifak sisteminin anayasal ilke olan temsilde adalet ilkesine etkisi daha önce ele alınmış olmakla birlikte, bu durum temsilde adaletin ölçüsü olarak en sık kullanılan Gallagher indeksi bağlamında henüz değerlendirilmiş değildir. Bu çalışma ittifak sisteminin uygulama alanı bulduğu 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçlarını, Gallagher indesi bağlamında değerlendirmektedir. Bununla birlikte, milletvekili sayısının artmasının³² temsilde adalete etkisi henüz akademik çalışmalara konu edinilmiş değildir. Bu çalışma, aynı zamanda milletvekili sayısında meydana gelen artışın temsilde adalete etkisini Gallagher indeksi üzerinden ele almaktadır.

Birinci bölümde, temsilde adalet kavramı ve temsilde adalet kavramının ne şekilde ölçüldüğü üzerine durulacaktır. İkinci bölümde, ittifak kavramı ele alınacak olup, ittifakın yasal çerçevesi, 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'na göre Milletvekili Genel Seçimlerinde partilerin aldıkları oyların

²⁷ Yılmaz, (n 17) 427.

²⁸ Çirkin, (n 17) 446.

²⁹ Yılmaz, (n 17) 427; Barın (n 16) 11. Bu yaklaşıma karşı olarak Küçük ve Aydoğdu temsilde adalet kadar yönetimde istikrarında önemli olduğunu, yasama istikrarı açısından seçim barajının tamamen kaldırılmasının doğru olmadığını ileri sürmektedirler. Seçim barajının düşürülmesini önermekle birlikte yasama istikrarı açısından en az %5 olması gerektiğini ileri süren görüşler için bkz. Küçük/Aydoğdu (n 26) 25, Adnan Küçük, 'Yüzde On Millî Seçim Barajı Ne Olmalı?' (TürkTime, 1 Eylül 2021) < <https://www.turktime.com/yazar/yuzde-on-milli-secim-baraji-ne-olmalı/15374/> > erişim tarihi 27 Ocak 2022

³⁰ Ustabulut, (n 17) 353.

³¹ Barın (n 15) 6.

³² Milletvekili sayısının 550'den 600'e çıkmasının çok partililiğe etkisi için bkz. İbrahim Yılmaz, 'Seçim Çevresi Büyüklüğünün Değişmesinin Çok-Partililiğe Etkisi' [2021] 12(31) Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 766.

sandalyeye ne şekilde dönüştürüldüğü ve ittifak sisteminin temsilde adalete olası etkileri üzerinde durulacaktır. Bununla birlikte bu bölümde son olarak 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde uygulanan seçim ittifakının temsilde adalete etkisi Gallagher indeksi üzerinden değerlendirilecektir. Üçüncü bölümde ise, öncelikle milletvekili sayısının artmasının temsilde adalete olası etkisi ele alınacak olup bu etki Gallagher indeksi üzerinden değerlendirilecektir. Bu bölümde son olarak ittifak sisteminin ve milletvekili sayısının artmasının temsilde adalete etkisi birlikte ele alınacaktır.

I. TEMSİLDE ADALET KAVRAMI VE ÖLÇÜLMESİ

Temsilde adalet ilkesi ilk olarak 1982 Anayasası'nda, 1995 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile yer almıştır. 1995 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile Anayasanın 67. maddesine “*Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir*” (Anayasa, m. 67/6) hükmü eklenmiştir. Temsilde adalet ilkesi birbirini teyit eden, farklı tanımlara sahiptir. Temsilde adalet, demokratik temsil kavramıyla eş anlamlı olarak kullanılmış ve partilerin aldıkları oy oranlarıyla milletvekili sayıları arasındaki orantılılık³³ olarak tanımlanmıştır. Benzer şekilde, seçmenlerin iradesinin mümkün olduğu ölçüde meclise yansımaları anlamında, siyasi parti ya da bağımsız adayların aldıkları oy oranında mecliste temsili³⁴ ya da toplumda bulunan farklı görüşlerin olabildiğince aynı oranda meclise yansımaları³⁵ olarak da tanımlanmıştır. Bu tanımlamalar Anayasa Mahkemesinin temsilde adalet ilkesine ilişkin “...oyla orantılı temsilci sayısı³⁶ ...” şeklindeki tanımı ile uyum içerisindedir.

Temsilde adaleti etkileyen faktörlerin başında seçim sistemi gelmektedir. Şöyle ki alınan oyların parlamentoda sandalyeye dönüştürülmesinde nispi temsil sistemleri çoğunluk sistemine nazaran daha orantılı bir sonuç vermektedir³⁷. Bununla birlikte, nispi temsil sistemleri içerisinde seçimde alınan oyların sandalyeye dönüştürülmesinde farklı formüller kullanılmakta ve bunlar içerisinde Türkiye’de de uygulanan *D'Hondt* usulü, *En büyük Artık Usulü* (Largest Remainder) ve *Sainte-Lague* usulüne nazaran daha orantısız sonuçlar vermektedir³⁸. Temsilde adaleti etkileyen tek faktör seçim sistemi

³³ Bulut, (n 12) 3.

³⁴ Barın, (n 16) 9.

³⁵ Kılıçoğlu, (n 11) 4.

³⁶ Anayasa Mahkemesi 1995/54 E, 1995/59 K.

³⁷ Arend Lijphart, ‘Degrees of Proportionality of Proportional Representation Formulas’ içinde Bernard Grofman, Arend Lijphart (eds) Electoral Laws and Their Political Consequences (Agathon Press, New York, 2003) 170.

³⁸ Lijphart 2003, (n 37) 173.

olmayıp, seçim çevresi³⁹ büyüklüğü⁴⁰ ve ülke seçim barajı⁴¹ da temsilde adaleti etkileyen unsurlar içerisinde yer almaktadır.

Partilerin aldıkları oy oranları ile parlamentodaki sandalye dağılımı arasındaki orantılılığı ölçmek için bir diğer ifade ile seçim sonuçlarını temsilde adalet bakımından değerlendirmek için çeşitli yöntemler mevcuttur. Azami sapma indeksi (*the maximum deviation indeks*), Rae İndeksi, Grofman İndeksi, Loosemore-Hanby indeksi, eşit oran indeksi (*the equal proportion indeks*), d'Hondt indeksi ve Gallagher indeksi en yaygın olan yöntemlerdir⁴². Bu indeksler içerisinde, temsilde adaleti ölçmek için en fazla kullanılanı ise Gallagher İndeksi ya da En Küçük Kareler İndeksi (*Least Square index of disproportionality*) olarak bilinen indekstir⁴³. Gallagher indeksinin formülü şu şekildedir;

$$LS = \sqrt{\frac{1}{2} \sum_{i=1}^n (r_i - v_i)^2}$$

Formülde r_i seçime katılan siyasi partinin ülke çapında aldığı oy oranını, v_i ise bu partinin parlamentodaki temsil oranını göstermektedir. Bu indeks, her

³⁹ Özbudun, (n 10) 527.

⁴⁰ Seçim çevresi büyüklüğü kavramı coğrafi bölge ya da seçmen sayısı ile ilgili olmayıp, çevrenin çıkaracağı milletvekili sayısı ile ilgilidir. Bu konu hakkında bkz. Özbudun (n 10) 527; Lijphart (n 37) 181.

⁴¹ Türkiye'deki yüzde on ülke seçim barajının Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına göre değerlendirmesi için bkz. Hatice Derya Osmanoğlu, 'Türkiye'de Seçim Barajı Uygulamasının Temsilde Adalet İlkesine Etkisi' [2020] 6(2) Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 387.; Türkiye'deki yüzde onluk ülke seçim barajıyla başta yönetimde istikrar olmak üzere ileri sürülen diğer amaçlar için bkz. Yavuz Sabuncu, 'Seçim Barajları ve Siyasal Sonuçları' [2006] 22(1) Anayasa Yargısı, 191; Ustabulut (n 17) 356.

⁴² Bahsedilen orantısızlık indekslerinin hesaplamaları için bkz. Fuad Aleskerov ve Vitaliy Platanov, 'Measuring Disproportionality in PR Systems' [2006] 60(4) Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 23.

⁴³ Daniele Caramani, 'Party Systems' içinde Daniele Caramani (ed), Comparative Politics (Oxford University Press 2008) 337. Partilerin seçimlerde aldıkları oy oranı ile yasama meclisindeki temsil oranı arasındaki orantılılığı ölçmek için Gallagher İndeksini kullanan çalışmalar için bkz. Arend Lijphart, 'Australian Democracy: Modifying Majoritarianism?' [1999] 34(3) Australian Journal of Political Science, 313, 317.; Kenneth Benoit, 'Which Electoral Formula is the Most Proportional? A New Look with New Evidence' [2000] 8(4) Political Analysis, 381, 383.; Aina Gallego, Guillem Rico, Eva Anduiza, 'Disproportionality and Voter Turnout in New and Old Democracies' [2012] 31(1) Electoral Studies, 159,161.; Jean Guillaume Forand, Vikram Maheshri, 'A Dynamic Duverger's Law' [2015] 165(3-4) Public Choice, 285, 298.; Eric Linhart, Johannes Raabe, Patrick Statsch, 'Mixed-member Proportional Electoral Systems - the Best of Both Worlds?' [2019] 29(1) Journal of Elections, Public Opinion and Parties, 21, 28.

partinin seçimde aldığı oy oranı ile parlamentodaki temsil oranının farkının kareleri toplamının ikiye bölünüp karekökünün alınmasıyla hesaplanmaktadır⁴⁴. Lijphart, Gallagher indeksi ile ilgili olarak, belli bir seçim için bir partinin orantısızlığı, seçimde aldığı oy oranı ile parlamentoda elde ettiği sandalye yüzdesi arasındaki fark olarak hesaplanabilir. Fakat asıl önemli olan “bütün partiler açısından seçimlerde kazanılan oyla, elde edilen sandalye arasındaki dağılımda meydana gelen sapmaları bir bütün olarak ölçmektir”⁴⁵ demektir. Gallagher İndeksi bu farkı bütün partiler açısından bir bütün olarak ölçebilen bir indekstir.

II. SEÇİM İTTİFAKI

A. Seçim İttifakı Kavramı ve Türkiye’de Seçim İttifakının Yasal Dayanağı

Siyasi partilerin seçim sonrası işbirliği yapması ile seçim öncesi işbirliği yapması alan yazınında farklı kavramlarla ifade edilebilir. Genel olarak ilkinde koalisyon ikincisine ise seçim ittifakı denilmektedir. Koalisyon kavramı ile genelde kastedilen hükümet koalisyonu olup, iki ya da daha fazla siyasi partinin aralarında bakanlıkların dağılmasını içeren resmi sözleşme şeklinde tanımlanabilir⁴⁶. Bununla beraber, seçim ittifakı kavramının tanımını yapmak ise daha güçtür⁴⁷. Seçim ittifakı, seçim öncesi ittifak, seçim koalisyonu ve seçim öncesi koalisyon kavramları kimi yazarlar tarafından eş anlamlı olarak da kullanılabilir⁴⁸. Seçim öncesi koalisyon kavramı Golder tarafından iki ya da daha fazla siyasi partinin seçim kampanyasını birlikte yürüteceklerini kamuya ilan ederek seçimde birbirleriyle bağımsız şekilde rekabet etmemesi durumu olarak tanımlanmaktadır⁴⁹. Golder seçim öncesi koalisyon kavramının objektif ve gözlemlenebilir olan iki kıstas içerdiğini belirtir⁵⁰. Bu kıstaslar tanımdan da çıkarılabileceği üzere, seçim koalisyonunun kamuya açıklanması

⁴⁴ Michael Gallagher, ‘Proportionality, Disproportionality and Electoral Systems’ [1991] 10(1) Electoral Studies, 33, 39.

⁴⁵ Arend Lijphart, Demokrasi Modelleri Otuz Altı Ülkede Yönetim Biçimleri ve Performansları (çev. Güneş Ayas, Utku Umut Bulsun) (2. Baskı, İthaki Yayınları 2016) 190.

⁴⁶ Andrew Heywood, *Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları* (çev. Fahri Bakırcı), (Genişletilmiş 3. Baskı, BB101 Yayınları 2016) 161.

⁴⁷ Elin Haugsgjerd Allern, Nicholas Aylott, ‘Overcoming the Fear of Commitment: Pre-electoral Coalitions in Norway and Sweden’ [2009] 44(3) Acta Politica, 259, 261.

⁴⁸ Raimondas Ibenskas, ‘Understanding Pre-electoral Coalitions in Central and Eastern Europe’ [2016] 46(4) British Journal of Political Science, 743, 743.

⁴⁹ Sona Nadenichek Golder, ‘Pre-Electoral Coalition Formation in Parliamentary Democracies’ [2006] 36(2) British Journal of Political Science, 193, 195.; Sona Nadenichek Golder, ‘Pre-electoral Coalitions in Comparative Perspective: A Test of Existing Hypotheses’ Electoral Studies, [2005] 24(4), 643, 652.

⁵⁰ Golder 2006 (n 49) 195; Golder 2005 (n 49) 652.

ve seçim koalisyonu içerisinde bulunan siyasi partilerin seçimde birbirinden bağımsız birimler olarak rekabet içerisinde bulunmamalarıdır⁵¹.

Türkiye’de kamuoyunda ittifak yasası olarak bilinen 13.3.2018 tarih ve 7102 sayılı *Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*⁵² ile dört farklı kanunda⁵³ değişikliğe gidilmiştir. Yapılan değişiklikler ile siyasi partilerin milletvekili genel seçimlerine partiler arası işbirliği yaparak girebilmeleri olanağı sağlanmış ve ittifak halinde seçime giren siyasi partilerin aldıkları oyların milletvekilliğine dönüşmede kullanılacak hesaplamada da düzenlenmeye gidilmiştir. 13.3.2018 tarih ve 7102 sayılı kanunla 2839 sayılı *Milletvekili Seçimi Kanununda* yapılan değişiklikle siyasi partilerin ittifak oluşturarak milletvekili genel seçimlerine katılabilmeleri düzenlenmiştir. Yapılan değişiklik uyarınca siyasi partilerin ittifak halinde seçime katılabilmeleri için ittifak protokolü oluşturmaları öngörülmektedir. İttifak protokolü, ittifak içerisinde yer alan siyasi parti başkanlarının imzalarını ihtiva etmeli ve kanunda belirtilen süre içerisinde Yüksek Seçim Kuruluna teslim edilmelidir. Bununla birlikte, ittifak içerisinde yer alan siyasi partilerin milletvekili genel seçimlerine kendi aday listeleri ile katılmaları gerekmektedir⁵⁴. Ayrıca belirtmek gerekir ki seçimlere girme yeterliliğine sahip siyasi parti, milletvekili genel seçimlerine ittifak içerisinde yer alarak katılabileceği gibi ittifak içerisinde yer almadan da katılabilir.

Seçmenler milletvekili genel seçiminde ittifak içerisinde bulunan bir siyasi partiye oy verebileceği gibi doğrudan ittifaka da oy verebilmektedir. 13.3.2018 tarih ve 7102 sayılı kanunla 298 sayılı *Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun*da yapılan değişikliğe göre seçmenin aşağıda belirtilen şekilde vereceği oylar ittifak içerisinde bulunan siyasi partiye verilmiş sayılır. Seçmen, birleşik oy pusulasında ittifak içerisinde bulunan siyasi partilerden birine ayrılmış olan alana “EVET” mührünü bastığı takdirde ilgili partiye oy vermiş sayılır. Seçmen birleşik oy pusulasında hem ittifak içerisinde bulunan siyasi partiye ayrılmış olan alana hem de siyasi partinin içinde bulunduğu ittifakın ittifak unvanı bölümüne “EVET” mührünü bastığı takdirde bu oy ilgili siyasi partiye verilmiş sayılır. Seçmen birleşik oy pusulasında, ittifak unvanı bölümünü taşıyacak biçimde bir siyasi parti alanına “EVET” mührünü bastığı takdirde bu oy ilgili siyasi partiye verilmiş sayılır. Seçmen, yukarıda belirtilen durumlar dışında örneğin ittifak unvanı bölümü

⁵¹ Golder 2006 (n 49) 195.; Golder 2005 (n 49) 652.

⁵² RG., 16.3.2018, S. 30362

⁵³ Değişikliğe gidilen kanunlar şunlardır; 298 sayılı *Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun*, 2820 sayılı *Siyasi Partiler Kanunu*, 2839 sayılı *Milletvekili Seçimi Kanunu* ve 2972 sayılı *Mahalli Idareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun*.

⁵⁴ RG., 16.3.2018, S. 30362

alanı dışına taşmayacak şekilde, yalnız ittifak alanı⁵⁵ içerisinde “EVET” mührünü bastığı takdirde bu oylar ittifakın ortak oyları sayılmaktadır. İttifakın toplam oyu, ittifak içerisinde bulunan siyasi partilerin tek başına aldığı oylar toplamına ittifakın ortak oylarının eklenmesiyle hesaplanır.

İttifak içerisinde yer alan bir siyasi partinin bir seçim çevresindeki oy toplamı, ilgili seçim çevresinde tek başına aldığı oylar ile o seçim çevresinde ittifakın ortak oylarından gelen payın toplanması ile elde edilir⁵⁶. İttifak içerisinde bulunan siyasi partinin ortak oylardan gelen payının ne olacağı 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu’nda (m. 33) gösterilmiştir⁵⁷.

İttifak sistemi siyasi partilerin birlikte hareket ederek seçime katılmalarına olanak sağlamakla birlikte aynı zamanda siyasi partilerin milletvekili genel seçiminde aldıkları oyun parlamentoda sandalyeye dönüşmesinde de önem içermektedir. 13.3.2018 tarih ve 7102 sayılı kanunla 2839 sayılı *Milletvekili Seçimi Kanunu*’nda yapılan değişiklikle siyasi partilerin milletvekili genel seçimlerinde milletvekili çıkarabilmeleri için öngörülen ülke barajı ile ilgili yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Yapılan değişiklik uyarınca, ittifak halinde milletvekili genel seçimine katılan bir siyasi partinin parlamentoda milletvekili çıkarabilmesi için, ülke genelinde kullanılan geçerli oyların yüzde onunu tek başına alması gerekmeyip, ittifak halinde bulunan siyasi partilerin aldıkları toplam oyların yüzde onu geçmesi durumunda ittifakın içerisinde bulunan siyasi partiler ülke seçim barajını geçmiş sayılmaktadır⁵⁸. Bir diğer ifade ile yüzde onluk ülke seçim barajı ittifak halinde seçime katılmayan siyasi partiler bakımından geçerliliğini korurken, ittifak halinde seçime giren siyasi partiler bakımında ise seçim ittifakının yüzde onluk ülke seçim barajını geçmesi öngörülmektedir.

Türkiye’de, günümüzde siyasi partilerin milletvekili genel seçiminde aldıkları oyların parlamentoda sandalyeye dönüştürülmesinde d’Hondt sistemi⁵⁹ uygulanmaktadır. Bir seçim çevresinde siyasi partilerin çıkaracakları milletvekili sayısı hesaplanırken, seçime ittifak olarak giren her bir seçim

⁵⁵ Birleşik oy pusulası üzerindeki ittifak alanı, 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu’nun 26. maddesinde “ittifak unvanı bölümü ile aralarındaki boşluklar dâhil ittifak yapan siyasi partilerin sütunlarının tamamı” şeklinde tanımlanmaktadır.

⁵⁶ 13.3.2018 tarih ve 7102 sayılı Kanunla 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 29. maddesinde yapılan değişiklik uyarınca, RG., 16.3.2018, S. 30362.

⁵⁷ “İttifak yapan her bir siyasi partiye ortak oylardan gelen pay; ittifak yapan siyasi partilerin tek başına aldıkları oyun bu partilerin toplam oyuna bölünmesi ile elde edilen katsayının ittifakın ortak oyu ile çarpımı sonucu elde edilir.” (Milletvekili Seçimi Kanunu, m. 29/1). RG., 16.3.2018, S. 30362.

⁵⁸ 13.3.2018 tarih ve 7102 sayılı Kanunla 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 33. maddesinde yapılan değişiklik uyarınca, RG., 16.3.2018, S. 30362.

⁵⁹ d’Hondt sistemi hakkında bilgi için bakınız, Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Temel Esasları (Ders Kitabı)*, 11. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım 2019) 323, Teziç (n 1) 353.

ittifakı ile seçime ittifak içerisinde girmeyen her siyasi parti bir birim olarak algılanır. Böylelikle ilgili seçim çevresinde ilk olarak seçime ittifak halinde katılmayan siyasi partinin ve seçime ittifak halinde giren seçim ittifakının çıkaracağı milletvekili sayısı hesaplanır. Akabinde ise seçim ittifakı içerisinde yer alan siyasi partilerin kazandıkları milletvekillikleri gene d'Hondt usulüne göre ittifak içerisinde bulunan siyasi partilerin aldıkları oylara göre dağıtılır⁶⁰.

B. Seçim İttifakının Sandalye Dağılımına ve Temsilde Adalete Muhtemel Etkileri

Bir siyasi partinin aldığı oy oranında farklılık olmaksızın milletvekili genel seçimlerine ittifak halinde katılması çıkaracağı milletvekili sayısına etki edebilir⁶¹. İbenskas, bir siyasi partinin ittifak içerisinde seçime katılmasının çıkaracağı milletvekili sayısına olumlu etki yapacağını diğer tarafta da ittifak içerisinde yer almamasının çıkaracağı milletvekili sayısına olumsuz etki yapabileceğini ileri sürmektedir⁶². Türkiye'de *ittifak yasası* olarak bilinen yasa değişikliğinden sonra siyasi partilerin milletvekili genel seçimlerine ittifak halinde katılmasının, çıkaracakları milletvekili sayısına hem olumlu hem de olumsuz etki yapma ihtimali söz konusudur. Şunu belirtmek gerekir ki ittifak sistemi siyasi partilerin milletvekili çıkarmasına iki durumdan ötürü etki edebilir. İlk olarak ülke seçim barajının aşılması; ikincisi ise oyların sandalyeye dönüştürülmesinde uygulanan hesaplama yönteminden ötürüdür.

İttifak sistemi, yüzde onluk ülke seçim barajını tek başına aşamayıp seçime ittifak içerisinde giren partilerin mecliste sandalye elde etmelerine olanak sağlayabilir⁶³. Nitekim 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları ittifak sistemi olmadan düşünüldüğünde, İyi Parti'nin tek başına yüzde onluk ülke seçim barajını aşamadığı için milletvekili çıkarma durumu söz konusu olmayacaktı⁶⁴. İttifak sistemi yüzde ondan daha az oy alan siyasi partilerin seçim ittifak ile bu barajı aşmalarını mümkün kılması sebebiyle bu durum küçük partilerin parlamentoda sandalye elde etmelerine olanak sağlayabilir. Bu bakımdan ele alındığında ittifak sisteminin temsilde adaleti artırıcı bir etkisi olduğu ileri sürülebilir⁶⁵.

⁶⁰ 13.3.2018 tarih ve 7102 sayılı Kanunla 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 34. maddesinde yapılan değişiklik uyarınca, RG., 16.3.2018, S. 30362.

⁶¹ İbenskas (n 48) 744

⁶² İbenskas 2016 (n 48) 744

⁶³ Çirkin (n 17) 433

⁶⁴ 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde İyi Parti, %9.96 oy almıştır, 27. Dönem Milletvekili Seçim sonuçları için bkz. <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/24Haziran2018/KesinSecimSonuclari/2018MV-96C.pdf>, 3 Kasım 2002 Milletvekili Genel Seçimlerinde Doğru Yol Partisi %9.54 oy almış fakat yüzde onluk ülke seçim barajının altında oy aldığı için milletvekili çıkaramamıştır, RG., 10.11.2002, S. 24932

⁶⁵ Çirkin (n 17) 433.

İttifak yasası ile siyasi partilerin aldıkları oyların parlamentoda sandalyeye dönüşmesinde değişikliğe gidildiği için bu durum ittifak halinde seçime katılan siyasi partilerin çıkaracakları milletvekili sayısına hem olumlu hem de olumsuz etki yapma ihtimali söz konusudur. Bir diğer ifade ile ittifak sistemi bu bakımdan temsilde adalete hem pozitif hem de negatif etkisi olabileceği ileri sürülebilir. Türkiye’de siyasi partilerin milletvekili genel seçiminde aldığı oyların milletvekiline dönüştürülmesinde kullanılan d’Hondt sistemi seçimde en fazla oy alan siyasi parti lehine sonuç doğurmaktadır⁶⁶. İttifak sisteminin, büyük partiye aşkın temsil⁶⁷ olanağı sağlayan d’Hondt sistemi içerisinde uygulanmasının, temsilde adaletsizliğe sebebiyet verebileceği ileri sürülmektedir⁶⁸. Şöyle ki seçmenlerin oylarının sandalyeye dönüştürülmesinde d’Hondt sisteminin kullanılmasının seçimde en yüksek oy alan ittifak lehine sonuç doğurmasının yanında ayrıca oyların ittifak içerisinde sandalyeye dönüştürülmesinde gene d’Hondt sisteminin kullanılması ittifakın içerisinde en fazla oy alan parti lehine sonuç doğurabilme ihtimali söz konusudur⁶⁹.

C. 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde İttifak Sisteminin Temsilde Adalete Etkisi

İttifak sistemi en temelde siyasi partilerin aldıkları oyların mecliste sandalyeye dönüşümüne etki ederek temsilde adalete tesir etmektedir. Bir diğer ifade ile siyasi partilerin milletvekili elde edip etmemeleri veya elde ettikleri milletvekilleri sayısı, ittifak içerisinde yer alıp almamalarına göre değişebilmekte, bu durumda temsilde adaleti etkilemektedir. İttifak sisteminin temsilde adalete etkisini ölçebilmek için, 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimi sonucu siyasi partilerin TBMM’de elde ettikleri sandalye sayıları sonucu oluşan orantısızlık derecesini, eğer ittifak sistemi olmasaydı siyasi partilerin TBMM’de elde edecekleri sandalye sayısı sonucu oluşan orantısızlık derecesi ile mukayese etmek gerekir. Bunun için ilk olarak eğer ittifak sistemi olmasaydı siyasi partiler kaç milletvekili çıkaracaktı bunun hesaplanması gerekmektedir⁷⁰. Aşağıda yer alan Tablo 1’de 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçları sonucu siyasi partilerin ittifaklı ve ittifaksız durumda TBMM’de elde edeceği milletvekili sandalye dağılımı ve orantısızlık dereceleri hakkında bilgiler yer almaktadır.

⁶⁶ Teziç 2019 (n 1) 353.

⁶⁷ Bir siyasi partinin yasama meclisi sandalye oranı, seçimde elde ettiği oy oranından yüksekse aşkın temsil söz konusudur. Aşkın temsil ve eksik temsil kavramları için bkz. Tuncer, (n 12) 168.

⁶⁸ Barın (n 16) 22

⁶⁹ Göksel, Çınar / Yürük (n 16) 103-4.

⁷⁰ 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel seçimlerinde eğer ittifak sistemi olmasaydı siyasi partilerin seçim çevrelerinde çıkaracakları milletvekili sayıları için bakınız, Çolak (n 16) 735.

Tablo 1: 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları: İttifak Durumuna Göre

Siyasi Parti Adı	AKP	CHP	HDP	MHP	İYİ Parti	Toplam	Gallagher Orantısızlık İndeksi
İttifak Var	295	146	67	49	43	600	5,71
İttifak Yok	322	145	75	58	-	600	10,71

Kaynak: İttifakın olmadığı durumda siyasi partilerin çıkaracakları milletvekili sayıları için bakınız Çağrı D. Çolak, ‘Seçim İttifakı Sisteminin 2018 Milletvekili Genel Seçimlerine Etkileri’ (2020) 15(2) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 719, 735. Gallagher orantısızlık indeksi bu çalışmanın yazarı tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 1 ittifak sistemi sonucu oluşan meclisteki sandalye dağılımının, ittifaksız durumda mecliste oluşacak sandalye dağılımına nazaran çok daha adil olduğunu ortaya koymaktadır. İttifak sistemi sonucu oluşan Gallagher orantısızlık derecesi 5,71 iken bu oran ittifakın olmadığı durumda oluşacak sandalye dağılımında 10,71 olmaktadır. Açıkçası bu durumun temel nedeni, ittifaksız sistemde İyi Partinin milletvekili elde edememesinden kaynaklanmaktadır. İttifak sistemi, yüzde onun altında kalan siyasi partiye, ittifak içerisinde yer almasından ötürü, TBMM’de temsil olanağı sağlamış ve bu durumda temsilde adaleti artırmıştır. İttifak sisteminin temsilde adaleti artırıcı olmasının temel gerekçesi yüzde onun altında oy alan bir siyasi partinin ittifak içerisinde olmasından dolayı mecliste sandalye elde etmesinden kaynaklanmaktadır.

İttifak sisteminin temsilde adalete etkisini daha iyi anlayabilmek için İyi Partinin ülke seçim barajını ittifak içerisinde yer almadan geçtiği varsayımı altında ittifaklı ve ittifaksız sistemde oluşan orantısızlık derecesini mukayese etmek gerekmektedir. Bu durumda eğer ülke seçim barajı yüzde beş olsaydı ittifak sistemi temsilde adaleti etkiler miydi sorusuna cevap vermek gerekmektedir.

Tablo 2: Ülke Seçim Barajı %5 olduğu durumda 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları Sandalye Dağılımı ve Orantısızlık İndeksi

Siyasi Parti Adı	AKP	CHP	HDP	MHP	İYİ Parti	Toplam	Gallagher Orantısızlık İndeksi
İttifak Var	295	146	67	49	43	600	5,71
İttifak Yok	306	132	73	52	37	600	6,85

Kaynak: İttifakın olmadığı durumda siyasi partilerin çıkaracakları milletvekili sayıları ve Gallagher orantısızlık indeksi yazar tarafından hesaplanmıştır.

Ülke seçim barajı %5 olduğu ittifakın varlığı durumunda siyasi partilerin elde edecekleri milletvekili sayısında farklılık olmayacaktır ve bu durumda Gallagher Orantısızlık İndeksi de değişmeyecektir. Fakat ülke seçim barajı %5 olduğu ve ittifakın olmadığı durumda İyi Parti milletvekili elde edebileceği için parlamentodaki sandalye dağılımı değişecektir. Tablo 2’de seçime giren ve ittifak durumunda milletvekili elde eden siyasi partilerin, ittifaksız durumda da milletvekili elde edebiliyor olmalarından ötürü, ittifak sisteminin temsilde adalete etkisini ölçmek için daha anlamlıdır. Tablo 2 ittifakın varlığı durumunda Gallagher orantısızlık indeksinin 5,71; ittifaksız durumda ise 6,86 olduğunu göstermektedir. Bu değerler, ittifak sisteminin temsilde adaleti artırıcı etkiye sahip olduğunun altını çizmektedir.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçiminde ülke seçim barajı yüzde beş olsaydı dahi ittifakın temsilde adaleti artırıcı etkiye sahip olmasının temel gerekçesi, oyların sandalyeye dağılımında, ilk olarak ittifakların dikkate alınmasıdır. Yukarıda da ifade edildiği üzere d’Hondt sistemi en fazla oy alan birime aşkın temsil olanağı sağlamaktadır. İttifak sisteminin varlığı durumunda en fazla oy alan birim ile en fazla oy alan ikinci birimin oylarının birbirine oranı, ittifaksız sistemde en fazla oy alan siyasi parti ile en fazla oy alan ikincinin partinin oylarının birbirine oranından daha düşüktür. Bir diğer ifade, ittifak sisteminde, Cumhuri İttifakı⁷¹, Millet İttifakının⁷² aldığı oydan yaklaşık olarak 1,58⁷³ kat daha fazla oy almıştır. Fakat ittifakın olmadığı durumda, en fazla oy alan Adalet ve Kalkınma Partisi, en yakın rakibi olan Cumhuriyet Halk Partisinden yaklaşık olarak 1,88⁷⁴ kat daha fazla oy almıştır. Netice itibariyle, ittifak sistemi en fazla oy alan iki birimin birbirine olan oy oranında azalmaya sebebiyet verdiği için daha orantılı sonuç vermektedir. Bu durum hem Tablo 1’de hem de Tablo 2 yer alan orantısızlık indekslerinden açıkça görülmektedir. Her iki durumda da en fazla oy alan siyasi parti olan AK Partinin ittifaksız durumda çıkaracağı milletvekili sayısı ittifak sistemi ile çıkaracağı milletvekili sayısından daha fazla olmasının sebebi d’Hondt sisteminden kaynaklanmaktadır.

III. MİLLETVEKİLİ SAYISININ ARTMASININ TEMSİLDE ADALETE ETKİSİ

16 Nisan 2017 tarihinde yapılan Anayasa değişikliği halk oylaması %51.41 “EVET” oyu ile kabul edilmesiyle birlikte 1982 Anayasasının 75. maddesi

⁷¹ Adalet ve Kalkınma Partisi toplamda %42,56 ve Milliyetçi Hareket Partisi toplamda %11,10 almıştır. Netice itibariyle, Cumhuri İttifakının Türkiye geneli toplam oy oranı %53,66’dır. YSK (64)

⁷² Cumhuriyet Halk Partisi toplamda %22,65, İyi Parti toplamda %9,96 ve Saadet Partisi toplamda %1,34 oy almıştır. Netice itibariyle Millet İttifakının Türkiye geneli toplam oy oranı %33,95’tir. YSK (64)

⁷³ %53,66 / %33,95= 1,58’dir

⁷⁴ %42,56 / %22,65= 1,88’dir.

değişti ve TBMM üye tam sayısı 50 artarak, 550'den 600'e çıkarıldı. Milletvekili sayısında meydana gelen artış seçim çevrelerinde çıkarılan milletvekili sayısında artış sağlaması sebebiyle, bu durumun da temsilde adalete etki etme ihtimali bulunmaktadır⁷⁵. Milletvekili sayısında meydana gelen artışın temsilde adalete etkisini ölçmek için milletvekili sayısı 550 olduğu durumda oluşan orantısızlık indeksini 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimi sonucu oluşan orantısızlık derecesi ile mukayese etmek gerekmektedir.

Tablo 3: Milletvekili Sayısında Meydana Gelen Artışın Temsilde Adalete Etkisi:
%10 Ülke Seçim Barajının Varlığı Durumunda

Siyasi Parti Adı	AKP	CHP	HDP	MHP	İYİ Parti	Toplam	Gallagher Orantısızlık İndeksi
İttifak Var	295	146	67	49	43	600	5,71
İttifak Var	277	135	62	43	33	550	6,82

Kaynak: Milletvekili sayısının 550 olduğu durumda siyasi partilerin çıkaracakları milletvekili sayıları ve Gallagher orantısızlık indeksi bu çalışmanın yazarı tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 3 ittifak sisteminin varlığı durumunda milletvekili sayısında meydana gelen artışın temsilde adaleti olumlu şekilde etkilediğini göstermektedir. Milletvekili sayısında değişikliğe gidilmemiş olsaydı, bir diğer ifade ile 550 milletvekili seçilmiş olsaydı Gallagher orantısızlık indeksi 6,82 olacaktı. Bu değer, 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimi sonucu oluşan orantısızlık indeksi olan 5,71'den daha yüksektir. Netice itibariyle milletvekili sayısında meydana gelen artış temsilde adaleti artırıcı mahiyette olmuştur.

Makalenin başında da ifade edildiği gibi, 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimini önceki yapılan 7 milletvekili genel seçimlerinden ayıran iki temel faktör ittifak sistemi ve milletvekili sayısında meydana gelen artıştır. Yukarıda bu iki durumun temsilde adalete etkisi tek tek ele alınmıştır. Aşağıda ise bu iki faktörün etkisi birlikte düşünülmüş ve bu durumun temsilde adalete etkisinin ne olacağı incelenmiştir.

Aşağıda yer alan Tablo 4'te 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim sonuçları sonucu oluşan orantısızlık derecesi, eğer milletvekili sayısı 550 olsaydı ve ittifak sistemi olmasaydı oluşacak olan orantısızlık derecesi ile mukayese edilmiştir.

⁷⁵ Ergun Özbudun'un da ifade ettiği üzere "seçim çevresi küçüldükçe, sistemin orantılılık derecesi azalır" Özbudun (n 10) 527. Dolayısıyla seçim çevresi büyüdükçe seçimin orantılılık derecesinin artması beklenebilir.

Tablo 4: İttifak Sisteminin ve Milletvekili Sayısında Meydana Gelen Artışın Temsilde Adalete Etkisi: %10 Ülke Seçim Barajının Varlığı Durumunda

Siyasi Parti Adı	AKP	CHP	HDP	MHP	İYİ Parti	Toplam	Gallagher Orantısızlık İndeksi
İttifak Var	295	146	67	49	43	600	5,71
İttifak Yok	296	134	70	50	-	550	10,86

Kaynak: Milletvekili sayısının 550 olduğu durumda Siyasi partilerin çıkaracakları milletvekili sayıları ve Gallagher orantısızlık indeksi bu çalışmanın yazarı tarafından hesaplanmıştır.

İttifak sistemi ile milletvekili sayısında meydana gelen artışın birlikte ele alındığı Tablo 4; bu iki durumun birlikte temsilde adalete olumlu etki ettiğini ortaya koymaktadır. Milletvekili sayısının 550 olduğu ve ittifakın olmaması olduğu durumda ortaya çıkan Gallagher orantısızlık indeksi 10,86'dır. Bu oran 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimi sonucu oluşan orantısızlık derecesi olan 5,71'den oldukça yüksektir. Orantısızlık derecesinin bu derece yüksek çıkmasının temel gerekçesi ittifak sisteminin yer almaması olduğu durumda İyi Partinin milletvekili elde edemeyecek olmasıdır.

SONUÇ

Seçim kurumu demokrasilerin vazgeçilmezleri arasında ilk sırada gelmektedir. 1982 Anayasasının 67'nci maddesi seçim kanunlarının "temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde" düzenlenmesini öngörmektedir. İttifak yasası olarak bilinen 13.3.2018 tarih ve 7102 sayılı kanun değişikliği ile siyasi partilerin milletvekili genel seçimine ittifak yaparak katılabilmeleri öngörülmüştür. Getirilen bu yeni düzenlemenin temsilde adalete etkileme ihtimali bulunmaktadır. Bununla birlikte 16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleşen Anayasa değişikliği referandumunun kabulü ile milletvekili sayısı 550'den 600'e çıkarılmıştır. Milletvekili sayısında meydana gelen artışın da temsilde adalete etkileme ihtimali bulunmaktadır.

Sonuç olarak, 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimi, öncesinde yapılan 7 milletvekili genel seçimlerinden en temelde iki noktada ayrılmaktadır. İlk olarak ittifak sisteminin varlığından dolayı ikinci olarak ise seçilecek milletvekili sayısının artmış olmasından dolayıdır. Bu çalışmada, bu iki durum göz önünde bulundurularak, ittifak sisteminin ve milletvekili sayısında meydana gelen artışın temsilde adalete etkisi, Gallagher indeksi ile ölçülerek analiz edilmiştir. Sonuçlar, bu iki değişikliğin temsilde adalete olumlu etkisi olduğunu göstermektedir. Bunun öncelikle sebebi, yüzde onun altında oy alan bir partinin ittifak içerisinde yer almasından ötürü milletvekili çıkarmasıdır. İkinci sebebi ise, ittifak sisteminde en fazla oy alan ilk iki birimin aldıkları

oyların birbirine oranının, ittifaksız sistemde en fazla oy alan ilk iki siyasi partinin aldıkları oyların birbirine oranından daha düşük olmasıdır. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, ittifak sisteminde en fazla oy alan birim (Cumhur İttifakı⁷⁶) en yakın rakibinden (Millet İttifakı⁷⁷) 1,58⁷⁸ kat daha fazla oy almıştır. İttifaksız sistemde ise en fazla oy alan birim (Adalet ve Kalkınma Partisi) en yakın rakibinden (Cumhuriyet Halk Partisi) 1,88⁷⁹ kat daha fazla oy almıştır. Fakat belirtmek gerekir ki, Tuncer'in yapmış olduğu seçim simülasyonunda gösterdiği gibi ittifak sistemi her zaman temsilde adaleti artırıcı mahiyette olmayabilir⁸⁰. Bir diğer ifade ile ittifak sistemi 2018 seçimlerinde olduğu gibi en fazla oy alan ilk iki birimin aldıkları oyların birbirine oranını azaltıcı mahiyette ise temsilde adaleti artırıcı olabilir.

KAYNAKÇA

Aleskerov F ve Platanov V, 'Measuring Disproportionality in PR Systems' (2006) 60(4) Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 23-34.

Alkan MÖ, 'Türkiye'de Seçim Sistemi Tercihinin Misyon Boyutu ve Demokratik Gelişime Etkileri' (2006) 22(1) Anayasa Yargısı, 133-165.

Allern EH ve Nicholas A, 'Overcoming the Fear of Commitment: Pre-electoral Coalitions in Norway and Sweden' (2009) 44(3) Acta Politica, 259-285.

Anayurt Ö, Anayasa Hukuku Genel Kısım (Temel İlkeler, Kavramlar ve Kurumlar), (2. Baskı, Seçkin 2019)

Aydın M, 'Türkiye'de 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanununda Öngörülen Ülke Seçim Barajının 'Temsilde Adalet' ve 'Yönetimde İstikrar' İlkeleri ile Uyumu' (2016) 20(1-2) Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 27-82.

Aydoğdu Y, Seçim Sistemleri ve Türkiye, (1. Baskı, Adalet 2015)

Barın T, 'Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Temsilde Adalet İlkesi ve "Seçim İttifakı" Düzenlemesinin Değerlendirilmesi' (2019) 1, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, 1-34.

Benoit K, 'Which Electoral Formula is the Most Proportional? A New Look with New Evidence' (2000) 8(4) Political Analysis, 381-388.

Bulut N, 'Temsilde Adalet – Yönetimde İstikrar İkilemi Bağlamında 12 Haziran 2011 Seçimleri' (2010) 14(3-4) Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1-18.

⁷⁶ YSK n (64)

⁷⁷ YSK n (64)

⁷⁸ Hesaplama için bkz dipnot 73

⁷⁹ Hesaplama için bkz dipnot 74

⁸⁰ Tuncer n (12) 181.

Caramani D, 'Party Systems' içinde Daniele Caramani (ed), Comparative Politics (1st, Oxford University Press, Oxford, 2008) 318-347.

Çirkin F, 'Temsilde Adalet İlkesi Açısından genel Seçimlerde İttifak' (2019) 5(2) Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 433-449.

Çolak ÇD, 'Seçim İttifakı Sisteminin 2018 Milletvekili Genel Seçimlerine Etkileri' (2020) 15(2) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 719-742.

Fendoğlu HT, Anayasa Hukuku, (7. Baskı, Yetin Yayınları 2019)

Forand J G ve Maheshri V, 'A Dynamic Duverger's Law' (2015) 165(3-4) Public Choice, 285--306.

Gallagher M, 'Proportionality, Disproportionality and Electoral Systems' (1991) 10(1) Electoral Studies, 33-51.

Gallego A, Rico G ve Anduiza E, 'Disproportionality and Voter Turnout in New and Old Democracies' (2012) 31(1) Electoral Studies, 159-169.

Golder SN, 'Pre-Electoral Coalition Formation in Parliamentary Democracies' 2006 36(2) British Journal of Political Science, 193-212.

Golder SN, 'Pre-electoral Coalitions in Comparative Perspective: A Test of Existing Hypotheses' Electoral Studies, 2005 24(4), 643-663.

Göksel T, Çınar Y ve Yürük S, 'İttifaklı Seçim Sistemi ve Sandalye Dağıtım Mekanizmalarının Temsilde Adalet Açısından Sayısal Analizi: Türkiye Örneği' (2018) 13(14) Electronic Turkish Studies, 99-124.

Gözler K, Anayasa Hukukunun Temel Esasları (Ders Kitabı), (11. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım 2019).

Güvenir M, 'Seçim Sistemleri ve Ülkemizdeki Uygulama' (1982) 37(1) Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 215-250.

Kaboğlu İÖ, Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar), (14. Baskı, Legal Yayıncılık 2019)

Heywood A, Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları (çev. Fahri Bakırcı), Genişletilmiş 3. Baskı, BB101 Yayınları, 2016.

Horowitz DL, 'Electoral Systems: A Primer for Decision Makers'(2003) 14(4) Journal of Democracy 115-127.

İba Ş, Anayasa Hukuku (Genel Esaslar), (3. Baskı, Turhan Kitabevi Yayınları, 2017).

Ibenskas R, 'Understanding Pre-electoral Coalitions in Central and Eastern Europe' (2016) 46(4) British Journal of Political Science, 743-761.

Kılıçoğlu S, '1982 Anayasası'nın Bir İmkânsızı: "Temsilde Adalet ve Yönetimde İstikrar" İlkesi' (2016) 20(3-4) Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1-14.

Küçük A, 'Yüzde On Milli Seçim Barajı Ne Olmalı?' (TürkTime, 1 Eylül 2021) <<https://www.turktime.com/yazar/yuzde-on-milli-secim-baraji-ne-olmalı/15374/>> erişim tarihi 27 Ocak 2022

Küçük A ve Aydoğdu Y. 'Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Milletvekili Seçim Sistemi Önerileri' (2018) 23(90) Liberal Düşünce Dergisi, 7-33.

Linhart E, Raabe J ve Statsch P. 'Mixed-member Proportional Electoral Systems - the Best of Both Worlds?' (2019) 29(1) Journal of Elections, Public Opinion and Parties, 21-40.

Lijphart, A. 'Australian Democracy: Modifying Majoritarianism?' (1999) 34(3) Australian Journal of Political Science, 313-326.

Lijphart A, 'Degrees of Proportionality of Proportional Representation Formulas' içinde Bernard Grofman, Arend Lijphart (eds) Electoral Laws and Their Political Consequences (Agathon Press, New York, 2003) 170-179.

Lijphart A, Demokrasi Modelleri Otuz Altı Ülkede Yönetim Biçimleri ve Performansları, (çev. Güneş Ayas, Utku Umut Bulsun) 2. Baskı, İstanbul, İthaki Yayınları, 2016.

Nişancı Ş, Özdemir A, 'Dünyada Uygulanan Seçim Sistemleri Işığında Türkiye için Alternatif Seçim Sistemi Önerileri' (2017) 21(2) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 723-745.

Osmanoğlu HD, 'Türkiye'de Seçim Barajı Uygulamasının Temsilde Adalet İlkesine Etkisi' (2020) 6(2) Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 387-410.

Olgun K, 'Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları' (2011) 27(79)Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi 1-36.

Özbudun E, 'Seçim Sistemleri ve Türkiye' (1995) 44(1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 521-539.

Plescica C, Blais A ve Högström J, 'Do People Want a 'Fairer' Electoral System? An Experimental Study in Four Countries' (2020) 59(4) European Journal of Political Research 733-751.

Sabuncu Y, 'Seçim Barajları ve Siyasal Sonuçları' (2006) 22(1) Anayasa Yargısı, 191-197.

Savut E, 'Geçmişten Bugüne Türkiye Siyasetinde Seçim İttifakları: Tercih mi? Zorunluluk mu?' (2020) 39 Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 33-48.

Teziç E, Anayasa Hukuku (Genel Esaslar), (23. Baskı, Beta Yayıncılık 2019) 300.

Tuncer E, 'Türkiye'de Seçim Uygulamaları/Sorunları Işığında Temsilde Adalet-Yönetimde İstikrar İlkelerinin İşlevselliği' (2006) 22(1) Anayasa Yargısı, 167-182.

Tunç H, Anayasa Hukuku Genel Esaslar (Ders Kitabı) (2. Baskı, Gazi Kitabevi, 2019).

Ustabulut B, 'Temsilde Adalet ve Yönetimde İstikrar İlkeleri Çerçevesinde Türkiye'de Ülke Seçim Barajı Uygulaması' (2018) 5(18) İnsan ve İnsan 341-358.

Ünal BA, 'Türkiye'nin Yeni Sisteminde Seçim Öncesi İttifaklar' (2019) 10(2) Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 321-328.

Yıldız A, 'Seçim Sistemler ve Türkiye'de Milletvekili Seçim Sistemine İlişkin Bir Öneri' (2018) 26(3) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 113-153.

Yılmaz B, 'Türkiye'de Güncel Dar ve Daraltılmış Bölge Bağlamında Seçim Sistemi Tartışmaları' (2020) 21(2) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 421-429.

Yılmaz İ, 'Seçim Çevresi Büyüklüğünün Değişmesinin Çok-Partililiğe Etkisi' [2021] 12(31) Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 766-778

Yılmaz İ, 'Seçim Sistemlerinin Etkin Parti Sayısı ve Orantısızlık Derecesine Etkisi: Türkiye Örneği, 1950-2018' [2020] 491 Türk İdare Dergisi, 337-364.

Yüzbaşıoğlu N, 'Türkiye'de Uygulanan Seçim Sistemleri ve Bunlara İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Nasıl Bir Seçim Sistemi' (1996) 55(1-2) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 103-150.

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180316-28.htm>, E.T.: 25.08.2019.

<https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/24Haziran2018/KesinSecimSonuclari/2018MV-96C.pdf> E.T.; 27.01.2022.

